

HAYAT

AYDA BİR ÇIKAR FİKİR ve EDEBİYAT MECMUASI

YENİ TERTİP: № 2. ŞUBAT 1930

*Yapanlar, doğuranlar, yaradanlar
yalnız nikbinler, idealistlerdir.
Bedbinler doğuramaz, hayatı idame
edemez, Tarihi yoğuramaz.*

MÜNDERECAT

Eskiler alayım	Celâl Nuri	97
Yunan istiklâli, 100 üncü senenin dönümü	Salih Tosun	106
Standardisation	Servet Hayri	114
Gazetecilik buhranı	Helvacıoğlu	118
Verem olmuş bir devlet	A. H.	127
Kitabiyat	"	139
Pekinde keşfedilen Maymun-İnsan	C. N.	142
Eski ilim	C. N.	146
Lisan mes'alesi : Nereye gidiyoruz ?	Muallim Hüseyin Kâzım	150
Bir Devlet bankası	Akil Emrullah	154
Abdülhamide Wilhelmi nasıl curnal etmişler ?	İbrahim Halil Paşa	157
Umumî harbin zuhûrî sebepleri	Feyzi	163
Mahmut Esat Beyefendiye	Ağaoğlu Ahmet	173
Bir taht daha yıkılıyor mu ?	Rauf Ahmet	176
Kooperatif	Dr. Orhan Sadeddin	189

ANKARA ve İSTANBUL

İdare eden: CELÂL NURİ

İSTANBUL, DEVLET MATBAASI

NUSHASI : 20 K.

Standardisation

Bir kaç senedir bu tabir dillerde dolaşıyor; bize de intikal etti. Lâkin bu kelimeyi kullananların çoğu manasını bilmediklerinden iltibasa, yanlışlığa mahal veriyorlar. Kelimeyi ve medlûlünü tespit edelim.

Lâfız ingilizcedir ve “standard,” maddesinden geliyor. “Standard,” bir yerde duran, yahut kaideten sabit olan demek. Bir kaide, bir nümune olarak tanılan. “Standardisation,” un örfî manasına gelmek için bir iki mukaddime serdetmek ihtiyacındayız

Çalışıyorsunuz. Çalışmanızı tetkik ediyorsunuz ve muayyen bir sây için pek iyi, pek makul bir tarz buluyorsunuz. O muayyen iş hangi metot dahilinde en salim bir surette görülür, ve, ne kadar vakitte?

Meselâ bir nesneyi imal ediyoruz; bir “fabrication,” a giriştik. Bir takım masnuatı “série,” dahilinde vücuda getiriyoruz. O masnuat hep bir biçimdir, aksam ve azası aynı miktardadır. Cümlesi aynı mesai ile ve aynı zamanda yapılıyor.

Bu suretle her yeni imalât için projeler değişmiyor. Fabrika otomatik ve külliye mekanik olmaktadır.

Şöyle tasavvur ediniz: 100 veya 1000 kişi birer ev yaptıracak. Her biri bir mimara, bir müteahhide baş vuruyor. Bin proje, bin plân, bin çalışma usulü, bin türlü ölçü ve bir çok masraf. Böyle olacağına 1000 talip bir mimara müracaat edip bir resim çizdiriyorlar: 999 resim tasarrufu... Kapılar, pencereler, döşeme tahtaları hep bir biçimde olacak. Gazete basar gibi ev yapılacak. Bir kapı, çerçive, pencere,

tahta, v. s., bozuldu. Değil mi? Onu bir olmak üzere yapmağa hacet yok. O nümeroda çok eşya yapılmıştır.

Masraf hayrete şayan bir derecede iniyor, eksiliyor.

Mahsul yetiştiriyorsunuz. Eğer bir “ standart „ vasatî mahsul var ve bütün istihsalât ona uyuyorsa onun nümune göstermeden satılması ne kolaydır. Cins ve nevilerin tehalüfû muameleyi, pazarlığı uzatır ve münazaalar tevlit eder. Standardisé malda böyle şeyler mutasavver değil.

Muayyen bir işi görmek için bir hayli nevi alet veya makina var tasavvur ediniz. Bunların yedek kısımları elbette birbirine uymaz. Halbuki en son, en fennî, en amelî, en basit, en kullanışlı tip standard ittihaz edilse bir yedek her makinaya uyacak. Ne tasarruf! Bir makinayı kullanan diğerini istimal etmek için güçlük çekiyor. Diğerini öğreninceye kadar vakit geçiyor. Misal: türlü türlü yazı makinaları ve bunların ayrı ayrı klaviyeleri var. Birinde çalışan daktilo kızı ötekine geçince yadırgıyor. Halbuki bütün klaviyeler bir olsa makinanın tebeddülû ile bu yadırgamaya mahal kalmayacak. Bu makinalardan birinin bir kısmı kırılır veya bozulursa o markayı aramağa, yoksa fabrikasından getirtmeğe ihtiyaç yok. Her yedek her makinaya gelir. Ne büyük kolaylık!

Standardisation san'at ve ticarete yepyeni bir fikirdir. Bir amerikan icadıdır. Halbuki tabiat bunu çoktan biliyordu. Tabiat her şeyi ezelden standardisé etmiş. Tabiatın kanun ve düsturları, prensipleri muayyen ve mukarrerdir. En muvafık ve liyakatli cinsler payidar oluyor ve bunlar birer standarddır. Buna “en lâyük olanların bekası„ kanunu derler.

Meselâ bir gül fidanı daima aynı şartlar altında çiçek verir. Mevsimler her sene aynı teselsül daire-sinde devam edip gider. Bahar gelmeden yaz başlamaz. Her kuş nev'i aynı şekilde yuvasını

kurar. Standardisé edilmiş bir hararetteki su daima aynı miktarda buhar meydana getirir. Bütün tabiat âlemi bunun misalleri ile doludur.

Halbuki beşerî cemiyette böyle olmayan bir usulde çalışılmaktadır. Sây yeknasak değil. Herkes bildiği gibi çalışıyor. Her işçi ayrı bir sây ve amel üslûbuna malikdir. Bu ne çalışan amele için en iyi yoldur, ne de o ameleyi çalıştıran için...

Kendi kendine çalışma usulünü öğrenenler pek çoktur. Çalışmak usulü tedris ve talim edilmiyor.

Rasgele birine, bir işçiye sorunuz :

— Çalışma usulünüzü nasıl, nerede, kimden öğrendiniz?

Alacağınız cevap ekseriya şudur :

— Kendi kendime :

Emin olunuz ki bir duvarcı, bir marangoz, bir terzi, bir kunduracı, bir ahçı hiçbir metot öğrenmemiştir. İşe başlar. Daima yanlışlıklar yapar. Bundan başkaları zarar görür. İşte, usta, bir mümarese, bir kabiliyet edininceye değin zarar verir. Usuller de pek mütebayın ve mütehalif olduğundan, bir adam, ancak on, on beş senede meselâ bir marangoz kalfası olabiliyor. Şahsî tecrübe hâsıl oluncaya değin acemilik devri devam eder, gider.

Standardisation fenni, teknikî tevhit ve tamim etmektir. Bir işi herkes en teknik, en fennî şartlar altında ve tam lüzümü olan müddette görsün, bir saniye bile heder edilmesin.

Her şey için hünerverane bir usul var. Meselâ bir piliç türlü türlü yenebilir. Biri pilicin birçok kısımlarını heder eder. Elini kirletir. Halbuki bir diğeri onun bir zerresini bile zayi etmez ; ve hiç bir tarafını kirletmez. Bunun için de vakit zayi edilmez. Eğer fena yiyen bu marifeti elde etse kendisi için hayırlı değil mi ?

Bir zarfı açmak için dürüst bir şekil var. Kezalik bir dükkâncı bir paketi muntazam bir surette yapar, bağlar. Siz onu bilmezsiniz. Bu ameliye gözünüzün

önünde olduğu halde ona dikkat etmemiş, o hüneri elde etmemişsinizdir. Bir sicimi kesmek, bir mühürü basmak, bir pulu yapıştırmak, bir kurşun kalemi açmak, bir kalemi idare etmek için ayrı ayrı hünerler olduğunu unutmayalım. Eğer her kes hünerver olsa sâyden ve zamandan ne büyük tasarruflar edilirdi!

Çalışmak için de dürüst, tam, teknik usuller neden olmasın?

En iyi usulü bulmak ve onu tamim etmek. İşte mes'ele... Çalışmanın standardisé edilmesi hesapsız menfaatler tevhit edecek.

Bu sadet üzerinde neler söylenemez? Meselâ Osmanlı hey'eti son devrinde hem şarklılığı muhafaza ediyordu, hem garplılığı terviç etmekte idi. Halbuki sâyini böyle çarcür edeceğine standardisé etseydi ne kadar vakit kazanmış olurduk! Hem medrese, hem mektep! Hem nizamî mahkeme, hem şer'î mahkeme! Böyle olmayıp da bütün millî faaliyet bir nasak üzere cereyan etseydi şimdiye değin ihya olurduk.

Bütün gençler standardisé olmuş bir usul altında terbiye görselerdi, şimdi çeşit çeşit tipler karşında bulunur mu idik?

Fakat şurasını kaydedelim ki standardisation. Yeknasaklığı hayatın her sahasına teşmil etmek değildir. Beşerî cemiyet bir kışlaya münkalip olmuyor. Yalnız hiç bir hünerî ve bedîî gaye olmadan ilânihaye masnuatı nevilere taksim etmiyor. Yüz türlü otomobil markası olacağına bir tane olsun ve bu daha ucuz, kullanışlı, amelî ve mükemmel bulunsun? Bundan ne zarar çıkar? Standardisation güzel sanatlere teşmil edilmemek üzere hayatı kolaylaştırır ve ucuzlatır.

Servet Hayri